

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.7.20>

OKOLICZNOŚCI PODLEGAJĄCE UDOWODNIENIU W POSTĘPOWANIU KARNYM W PRZYPADKU OTRZYMANIA PRZEZ URZĘDNIKA NIELEGALNEJ KORZYŚCI

Iryna Kozak

*kierownik wydziału egzekwowania prawa i działań antykorupcyjnych
PJSC „Międzyregionalna Akademia Zarządzania Personelem” (Kijów, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0002-0855-4831

iryna_kozak@ukr.net

Adnotacja. W artykule zatytułowanym Dowód w postępowaniu karnym dotyczący otrzymania przez funkcjonariusza nielegalnej korzyści proponuje się zrozumieć całokształt (system) okoliczności składających się na fakty główne i dowodowe podlegające dowodowi (ustalenie). Ważnym elementem dowodu jest stwierdzenie zaistnienia przestępstwa (klauzula 1 część 1 art. 91 Kodeksu postępowania karnego Ukrainy). Oceniono wartość dowodową czasu, miejsca, sposobu i innych okoliczności popełnienia przestępstwa. Parametry czasowe charakteryzują moment zamiaru popełnienia przestępstwa. Metodą przestępstwa są działania przestępcy, które w sposób naturalny przechodzą przez cztery fazy rozwoju: informacyjno-rozpoznawczą (wywiad), przygotowawczo-organizacyjną, czynnościowo-operacyjną oraz zapewniającą zatarcie śladów przestępstwa. Materiały praktyki potwierdzają obowiązek ustalenia formy winy, motywu i celu działania sprawcy (członków grupy przestępczej). Ustalono, że w Kodeksie postępowania karnego Ukrainy w klauzuli 2 część 1 art. 91 Kodeksu postępowania karnego Ukrainy szczegółowo stwierdza winę oskarżonego. Odpowiednia konstrukcja legislacyjna nie odpowiada w pełni procesowi dowodowemu na etapie postępowania przygotowawczego, gdyż oskarżonym jest osoba, przeciwko której skierowano do sądu akt oskarżenia w trybie przewidzianym w art. 291 KPCh Ukrainy.

Słowa kluczowe: bezprawna korzyść, urzędnik, dowód, dowód, postępowanie karne, okoliczności, postępowanie przygotowawcze.

CIRCUMSTANCES TO BE PROVED IN CRIMINAL PROCEEDINGS ON ACQUISITION AN OFFICIAL PERSON OF UNLAWFUL BENEFIT

Iryna Kozak

*Applicant at the Department of Law Enforcement and Anti-Corruption Activities
Interregional Academy of Personnel Management (Kyiv, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0002-0855-4831

iryna_kozak@ukr.net

Abstract. In the article under the subject of proof in criminal proceedings about receiving an illegal benefit by an official, it is proposed to understand the totality (system) of circumstances that make up the main and evidentiary facts that are subject to proof (establishment). An important component of proof is establishing the event of a criminal offense (Clause 1, Part 1, Article 91 of the Criminal Procedure Code of Ukraine). The probative value of the time, place, method and other circumstances of the criminal offense was assessed. Time parameters characterize the moment of the intention to commit a criminal offense. The method of criminal offense is the actions of the criminal that naturally go through four phases of development: informational and search (reconnaissance), preparatory and organizational, operational and operational, and ensuring the concealment of traces of the criminal offense. The practice materials confirm the obligation to establish the form of guilt, motive and purpose of the offender (members of a criminal group). It has been established that in the Criminal Procedure Code of Ukraine in clause 2, part 1, art. 91 of the Criminal Procedure Code of Ukraine specifically states the guilt of the accused. The corresponding legislative construction does not fully correspond to the process of proof at the stage of the pre-trial investigation, since the accused is the person against whom the indictment was submitted to the court in accordance with the procedure provided for in Art. 291 of the CPC of Ukraine.

Key words: unlawful benefit, official, proof, evidence, criminal proceedings, circumstances, pre-trial investigation.

ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ДОКАЗУВАННЮ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО ОДЕРЖАННЯ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ

Ірина Козак

*здобувачка кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (Київ, Україна)*

ORCID ID: 0000-0002-0855-4831

iryua_kozak@ukr.net

Анотація. У статті під предметом доказування у кримінальному провадженні про одержання службовою особою неправомірної вигоди запропоновано розуміти сукупність (система) обставин, що складають головний та доказові факти, які підлягають доказуванню (встановленню). Важливим компонентом доказування є встановлення події кримінального правопорушення (п. 1 ч. 1 ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України). Оцінено доказове значення часу, місця, способу та інших обставин кримінального правопорушення. Часові параметри характеризують момент виникнення умислу на вчинення кримінального правопорушення. Спосіб кримінального правопорушення – це дії злочинця, що закономірно проходять чотири фази розвитку: інформаційно-пошукову (розвідувальну), підготовчо-організаційну, діяльнісно-операційну та забезпечення приховування слідів кримінального правопорушення. На матеріалах практики підтверджено обов'язковість встановлення форми вини, мотиву і мети правопорушника (учасників злочинної групи). Встановлено, що в КПК України у п. 2 ч. 1 ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України зазначено саме про винуватість обвинуваченого. Відповідна законодавча конструкція не в повній мірі відповідає процесу доказування на стадії досудового розслідування, оскільки, обвинуваченим є особа, обвинувальний акт щодо якої переданий до суду в порядку, передбаченому ст. 291 КПК України.

Ключові слова: неправомірна вигода, службова особа, доказування, докази, кримінальне провадження, обставини, досудове розслідування.

Вступ. Практика застосування положень Кримінального процесуального кодексу (КПК) України доводить, з одного боку, непристосованість окремих його норм, що регламентують порядок застосування засобів кримінального процесуального доказування у досудовому розслідуванні, до динаміки розвитку суспільних відносин у сфері кримінальної юстиції, а з іншого – нездатність за допомогою існуючих механізмів забезпечити належне виконання завдань кримінального провадження. Певні неузгодженості у правозастосовній діяльності з'явилися внаслідок безсистемного та непослідовного внесення до КПК України протягом останніх років численних змін і доповнень, що не забезпечує стабільності кримінального процесуального законодавства України та його сталого розвитку. Більше того, практика досудового розслідування кримінальних правопорушень за ст. 368 Кримінального кодексу України свідчить, що одним із складних його елементів є власне сама фіксація факту прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, що в подальшому негативно впливає на весь процес доказування в даній категорії кримінальних проваджень (Конституція України, 1996; Кримінальний процесуальний кодекс України, 2012).

Виклад основного матеріалу. Згідно з ч. 2 ст. 91 КПК України під доказуванням слід розуміти збирання, перевірку та оцінку доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження. Фактично, система обставин, визначена КПК України, створює передумови обвинувального ухилу та спроектована без урахування специфіки процесу доказування на досудовій стадії (Шевчишен, 2019).

Зі змісту ст. 91 КПК України вбачається, що за законодавчим визначенням суб'єкт доказування зобов'язаний встановити «подію кримінального правопорушення, винуватість особи, вид та розмір шкоди тощо», нагадуючи таким чином, що наявність події обов'язково потрібно довести. Некоректність формулювання обставин, що підлягають доказуванню підтверджується положеннями ч. 1 ст. 84 КПК України, якою при визначенні поняття доказів законодавець окремими положеннями усуває нелогічність, викладаючи його як фактичні дані, отримані у передбаченому Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню, а також тим, що будь-яке доказування може завершуватись не тільки винесенням обвинувального, а й виправдувального вироку суду чи закриттям кримінального провадження з реабілітуючих підстав (Конституція України, 1996). Необхідність встановлення як наявності, так і відсутності обставин, що підлягають доказуванню, підтверджується і положеннями ч. 2 ст. 9 КПК України, якою визначено обов'язок прокурора, слідчого, та інших суб'єктів доказування виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, які виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також регламентацією в КПК підстав для закриття кримінального провадження (Шевчишен, 2019).

Системний аналіз зазначених вище обставин свідчить про їх недосконалість, а в певних випадках і неможливість їх доказування з огляду на конструкцію окремих складів кримінальних правопорушень аналізованої категорії, адже не у всіх кримінальних провадженнях у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, необхідно і можливо доказати обставини, передбачені пунктами 6, 7 ч. 1 ст. 91 КПК України. Відтак, вважаємо, що підхід законодавця до визначення обставин, які підлягають доказуванню є помилковим, оскільки не відображає можливості його використання як своєрідної програми дій суб'єктів доказування незалежно від стадії кримінального процесу та виду розслідуваного кримінального правопорушення (Шевчишен, 2019).

Характерною для змісту предмета доказування є неоднорідність обставин, що підлягають доказуванню, тобто неоднорідність за обов'язковістю доказування та значенням обставин, що становлять зміст предмета доказування, у тому числі, й у кримінальних провадженнях про одержання службовою особою неправомірної вигоди. Це проблемні й, безперечно, дискусійні у кримінальній процесуальній науці й правозастосовчій практиці питання.

У спеціальній літературі по-різному вирішено питання про унормування поняття предмета доказування. Так, предметом кримінально-процесуального доказування В.О. Попелюшко вважає систему, тобто сукупність фактів й обставин об'єктивної дійсності, які мають матеріально-правове (кримінально- й цивільно-правове) та процесуальне (кримінально- й цивільно-процесуальне) значення та є необхідними і достатніми фактичними підставами для вирішення кримінальних справ остаточно й по суті (Попелюшко, 2001: 113). Схоже визначення предмета доказування пропонує В.В. Вапнярчук, трактуючи його як коло закріплених у законі обставин, які повинні бути встановлені чи спростовані під час доказування в конкретному кримінальному провадженні (Вапнярчук, 2013: 238).

На відміну від термінологічного апарату кримінального процесу, у науці криміналістиці послуговуються іншим терміном, а саме «обставини, що підлягають встановленню», які, відповідно до структури окремих криміналістичних методик, є окремим їх елементом, їх розглядають за деякими елементами складу кримінального правопорушення. Це видається логічним, оскільки коло обставин, пов'язаних із доказуванням події, винуватості особи, форми вини, мети і мотивів, деталізується і залежить від того, як сформульовано склад кримінального правопорушення у відповідній нормі Закону.

Грунтовний аналіз змісту предмету доказування, дає можливість надати комплексне визначення предмету доказування в рамках нашого дослідження. Так, предметом доказування у кримінальному провадженні про одержання службовою особою неправомірної вигоди є сукупність (система) обставин, що складають головний та доказові факти, які підлягають доказуванню (встановленню).

Результати проведеного аналізу матеріалів кримінальних проваджень свідчать про те, що на практиці серед практичних працівників виникають певні труднощі щодо доказування відповідних обставин. Зокрема, відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 91 КПК України у кримінальних провадженнях, підлягає доказуванню подія кримінального правопорушення, а саме час, місце, спосіб та інші обставини їх вчинення. На практиці ж встановлення події кримінальних правопорушень, пов'язаних із одержанням службовою особою неправомірної вигоди, спричиняє певні труднощі (про що зазначають 76 % опитаних слідчих), пов'язані, насамперед, із тим, що КПК України, використовуючи термін «подія кримінального правопорушення», не висвітлює сутності та змісту, тобто складових елементів, які необхідно встановлювати з урахуванням виду кримінального правопорушення, фактичних обставин конкретного кримінального провадження тощо. Крім цього, на перший погляд, ніяких сумнівів у правильності формулювання цієї «центральної» обставини процесу доказування не виникає, однак семантичне значення поняття «подія» свідчить про неможливість віднесення до змісту цього поняття таких обставин, як час, місце, спосіб та інших обставин, які всупереч правилам пунктуації зазначені в дужках, що свідчить про включення в поняття «подія» зазначених вище обставин. За правилами пунктуації української мови у дужки беруться пояснення іншомовних та маловідомих слів, а також для різноманітних уточнень, вказівок та інше (Мазніченко, 2015: 180). Звідси випливає, що законодавець розкриває зміст події кримінального правопорушення за допомогою понять, зазначених у дужках. Однак, на наш погляд, законодавча техніка формулювання зазначеної обставини не відповідає уявленням про подію кримінального правопорушення, оскільки подію кримінального правопорушення в жодному разі не складає час, місце, спосіб, оскільки не подія, а діяння може бути вчинено в конкретний час, в певному місці та окремим способом. Подібну позицію висловлює і П.П. Андрушко, зазначаючи, що у кримінально-правовому і кримінально-процесуальному значеннях подія кримінального правопорушення – це діяння особи, вчинення якого заборонено законом і яке законодавцем визнається кримінальним правопорушенням (Андрушко, 2015: 119).

Отже, подія кримінального правопорушення, перш за все, охоплює обставини, що характеризують ознаки об'єктивної сторони та об'єкту. На це звертають увагу більшість науковців, які досліджують різні аспекти змісту предмету доказування. Так, В. Т. Маляренко відмічає з цього приводу, що при доказуванні у кримінальній справі (провадженні) насамперед мають бути встановлені ті обставини, які належать до події кримінального правопорушення – об'єкт і такі ознаки об'єктивної сторони кримінального правопорушення, як: чи мали місце дія чи бездіяльність, передбачені кримінальним законом, і якщо мали, то час, місце, спосіб та обстановка, умови, за яких вони були вчинені (Погорецький, Чернявський, 2017).

Обстановка одержання службовою особою неправомірної вигоди має важливе значення для практичної, дослідницької діяльності криміналістичної спрямованості та визначає коло обставин, що підлягають доказуванню. Час і місце, відповідно до ст. 91 КПК України, належать до переліку обставин, що підлягають доказуванню. Їх визначають злочинці залежно від того, яку мету вони переслідують, який обирають спосіб і як складаються обставини. Дані про час учинення кримінального правопорушення дають змогу оцінити обставини злочинної події.

Водночас, слід звернути увагу на те, що п. 1 ч. 1 ст. 91 КПК України не визначає предмет кримінального правопорушення серед структурних елементів події кримінального правопорушення, що є, на наш погляд, істотним недоліком законодавця, оскільки предмет ряду корупційних кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, є обов'язковим елементом, що підлягає доказуванню. Адже, без встановлення предмету одержання неправомірної вигоди

службовою особою не можливо доказати ані подію кримінального правопорушення, ані інші обставини, що входять до предмету доказування одержання неправомірної вигоди службовою особою. Варто додати, що серед дослідників переважає думка, що предмет кримінального правопорушення обов'язково фігурує в законодавчому визначенні певного кримінального правопорушення або однозначно «витає» з такого визначення. Інші автори предметом вважають фізичних осіб і їхні дії, юридичних осіб, а також речі та процеси, які слугують умовою існування або формою вираження суспільних відносин (Баулін, Борисов, Кривоченко, 2007: 123).

У відповідній категорії кримінальних проваджень однією з кваліфікуючих ознак є розмір предмета неправомірної вигоди. Розрахунок розміру предмета неправомірної вигоди здійснюється з урахуванням розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на час вчинення кримінального правопорушення. У випадках, якщо неправомірна вигода була надана у формі матеріальних цінностей (послуг, тощо), предмет неправомірної вигоди повинен отримати грошову оцінку в національній валюті України. Це є необхідним і у випадках, коли як неправомірну вигоду було передано майно, яке з тих чи інших причин не купувалося (викрадене, подароване, знайдене, тощо). При визначенні вартості предмета неправомірної вигоди слід виходити з мінімальних цін, за якими в даній місцевості на час вчинення кримінального правопорушення можна було вільно придбати річ, або одержати послуги такого ж роду та якості.

Наступною обставиною, що складає головний факт предмету доказування у кримінальному провадженні про одержання службовою особою неправомірної вигоди є: винуватість підозрюваного у вчиненні дій, бездіяльності, передбачених диспозицією відповідної статті КК, форма вини, мотив і мета. Доказування цих обставин дає можливість встановити конкретну особу злочинного діяння та його винуватість у вчиненні кримінального правопорушення.

Згідно зі ст. 23 КК України, вина – психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбачених КК України, та її наслідків, виражених у формі умислу або необережності. У кримінальному ж процесі, залишаючись елементом складу кримінального правопорушення, вона постає в іншому аспекті – як винність обвинуваченого, її має бути засвідчено, обґрунтовано доказами (Михеєнко, 1999).

Із цього приводу Р.В. Вереша пропонує в законодавчому порядку усунути невинуватість полісемію в уживанні в межах Конституції, КК і КПК України термінів «вина» і «винуватість». Зокрема, у ч. 1 ст. 62 Конституції України має йтися про доведення в законному порядку не вини (зміст цього кримінально-правового поняття визначено в ст. 23 КК України), а винуватості (Вереша, 2004: 5). Основним змістом кримінально-процесуального за своїм характером поняття «винуватість» є констатація того, що саме ця особа вчинила відповідне діяння, яке містить склад конкретного кримінального правопорушення (Дудоров, 2009: 41).

Слід звернути увагу на те, що КПК України у п. 2 ч. 1 ст. 91 КПК України веде мову саме про винуватість обвинуваченого, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення. На нашу думку, відповідна законодавча конструкція не в повній мірі відповідає процесу доказування на стадії досудового розслідування. Адже обвинуваченим є особа, обвинувальний акт щодо якої переданий до суду в порядку, передбаченому ст. 291 КПК України (ч. 2 ст. 42 КПК України). Винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення доказується стороною обвинувачення під час здійснення судового розгляду. А на стадії досудового розслідування на сторону обвинувачення покладається обов'язок доказування винуватості підозрюваного. У зв'язку з чим, підтримуємо позицію науковців, які пропонують п. 2 ч. 1 (у кримінальному провадженні підлягають доказуванню) ст. 91 КПК України (Обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні) викласти у такій редакції: «*винуватість підозрюваного, обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення*» (Погорецький, Чернявський, 2017: 59-60).

Зі змісту ст. 368 КК України вбачається, що *метою* вчинення чи не вчинення службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища в кінцевому результаті є *одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи* (Кримінальний кодекс України, 2001). В більшості випадків на момент звернення особи із заявою до правоохоронного органу, їй зазвичай надходить лише прохання щодо надання неправомірної вигоди, тобто матеріальна шкода фактично не завдається. Інша ситуація, коли неправомірну вигоду вимагають у особи, чим їй може бути завдана моральна, фізична й матеріальна шкода. Тому всі ці обставини необхідно з'ясувати під час досудового розслідування (Чернявський, Дрозд, Запотоцький, Черноус, Гаврилюк, 2012. 39–40).

Важливим елементом винуватості підозрюваного як обставини, що підлягає доказуванню у кримінальному провадженні про одержання службовою особою неправомірної вигоди є суб'єкт вчинення кримінального правопорушення.

Таким чином, під час здійснення розслідування стороною обвинувачення підлягають доказуванню обставини, які впливають на ступінь тяжкості кримінального правопорушення, передбаченого ст. 368 КК України. Ними є:

- значний (ч. 2 ст. 368 КК України), великий (ч. 3 ст. 368 КК України) та особливо великий розмір неправомірної вигоди (ч. 4 ст. 368 КК України);
- вчинення кримінального правопорушення службовою особою, яка займає відповідальне (ч. 2 ст. 368 КК України) або особливо відповідальне (ч. 4 ст. 368 КК України) становище;
- вчинення кримінального правопорушення за попередньою змовою групою осіб (ч. 3 ст. 368 КК України);

- вчинення кримінального правопорушення повторно (ч. 3 ст. 368 КК України);
- вчинення діяння, передбаченого диспозицією ст. 368 КК України, поєднане з вимаганням неправомірної вигоди (ч. 3 ст. 368 КК України).

У п. 4 ч. 1 ст. 91 КПК України також зазначено, що у кримінальних провадженнях підлягають доказуванню обставини, які є підставою для закриття кримінального провадження. Перелік таких обставин наведено у ч.ч. 1, 2 ст. 284 КПК України. Розглянемо лише ті обставини, які можуть бути підставою для прийняття прокурором рішення про закриття кримінального провадження про одержання неправомірної вигоди службовою особою.

1. Встановлена відсутність події кримінального правопорушення (п. 1 ч. 1 ст. 284 КПК України). Відсутність події кримінального правопорушення означає, що кримінально караного діяння, щодо якого було розпочато провадження, не існувало взагалі (наприклад, мало місце помилкове або завідомо неправдиве повідомлення про кримінальне правопорушення). Як свідчать результати вивчення слідчо-судової практики, за цією підставою рішення про закриття кримінальних проваджень цієї категорії приймається досить рідко (3 %). Застосування такої підстави пов'язане з певними труднощами, оскільки прокурори не завжди чітко розмежують відсутність у діях особи події кримінального правопорушення та його складу.

2. Встановлена відсутності в діянні складу кримінального правопорушення (п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК України). Відсутність складу кримінального правопорушення має місце у випадку, коли за результатами досудового розслідування доведено, що діяння мало місце, вчинено воно конкретною особою, але в силу причин вказане діяння не підпадає під дію КК України. Ця ситуація може мати місце в таких випадках: 1) відсутність одного або кількох з елементів складу кримінального правопорушення; 2) діяння не становить небезпеки в силу малозначності; 3) особа добровільно відмовилася від доведення діяння до кінця, а вчинені дії не становлять складу кримінального правопорушення.

3. Не встановлення достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді і вичерпані можливості їх отримати (п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК України). Не встановлення достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді і вичерпання можливостей їх отримати передбачає, що діяння мало місце, воно відповідає ознакам, передбаченим кримінальним законом України, але під час розслідування не встановлено достатніх доказів вини особи, якій це діяння інкримінувалось, або виявлено докази її невинуватості (Грошевий, Тацій, Туманянц, 2013).

4. Помер підозрюваний, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого (п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України). Згідно зі ст. 2 КПК України, одним із завдань кримінального провадження є забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування та судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності. Разом з тим ст. 61 Конституції України визначає, що юридична відповідальність має індивідуальний характер. Тож смерть підозрюваного, обвинуваченого позбавляє сенсу подальше провадження щодо вчиненого ним кримінального правопорушення.

5. Існує вирок по тому самому обвинуваченню, що набрав законної сили або постановлена ухвала суду про закриття кримінального провадження по тому самому обвинуваченню (п. 6 ч. 1 ст. 284 КПК України). Це правило ґрунтується на нормі ст. 61 Конституції України, згідно з якою ніхто не може бути двічі притягнутий до кримінальної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення. Крім того, положення п. 6 ч. 1 ст. 284 КПК України відповідає положенню ч. 3 ст. 2 КК України, відповідно до якої ніхто не може бути притягнений до кримінальної відповідальності за той самий злочин більше одного разу, і положенню ч. 2 ст. 19 КПК України, де зазначено, що кримінальне провадження підлягає негайному закриттю, якщо стане відомо, що по тому самому обвинуваченню існує вирок, який набрав законної сили.

Таким чином, до основних обставин, що підлягають доказуванню у кримінальних провадженнях про одержання службовою особою неправомірної вигоди належать:

а) подія кримінального правопорушення – одержання неправомірної вигоди службовою особою. Розкрито сутність похідних елементів події кримінального правопорушення (час, місце) та особливості їх доказування стороною обвинувачення у кримінальних провадженнях цієї категорії;

б) винуватість підозрюваного у одержанні неправомірної вигоди, форма вини, мотив і мета. На практиці непоодинокими є випадки неналежного доказування винуватості підозрюваного, зокрема основними порушеннями є: неправильна кваліфікація протиправних діянь службовою особою (23 %); невстановлення форми вини, незважаючи на те, що це кримінальне правопорушення вчиняється лише з прямим умислом (9 %); невстановлення мотиву та мети вчинення кримінального правопорушення (7 %).

Висновки. До доказових фактів варто віднести обставини: які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу підозрюваного, пом'якшують та обтяжують покарання; які є підставою закриття кримінального провадження; які є підставою для звільнення особи від кримінальної відповідальності; про розмір процесуальних витрат. Для забезпечення доказування останніх прокурором, необхідне внесення змін до п. 8 ч. 2 ст. 291 КПК України, вказавши, що обвинувальний акт має містити відомості про розмір усіх процесуальних витрат, а не лише розмір витрат на залучення експерта.

Список використаних джерел:

1. Андрушко П.П. Встановлення відсутності події кримінального правопорушення як підстава закриття кримінального провадження: окремі кримінально-правові та кримінально-процесуальні аспекти застосування. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 2. С. 114–122.
2. Баулін Ю.В., Борисов В.І., Кривоченко Л.М. Кримінальне право України. Загальна частина. 3-тє вид., переробл. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2007. 456 с.
3. Вапнярчук В.В. Загальна характеристика предмета кримінально-процесуального доказування. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 3 (74). С. 238–248.
4. Вереша Р.В. Поняття вини як елемент змісту кримінального права України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2004. 18 с.
5. Грошевий Ю.М., Тацій В.Я., Туманянц А.Р. та ін. Кримінальний процес: підручник. Х. : Право, 2013. 824 с.
6. Дудоров О. Про конституційність інституту звільнення від кримінальної відповідальності. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2009. № 1. С. 40–48.
7. Конституція України: від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text>
8. Кримінальний кодекс України: від 5 квіт. 2001 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
9. Кримінальний процесуальний кодекс України: від 13 квіт. 2012 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
10. Мазніченко Є.І. Український правопис. К.: Наукова думка, 2015. 328 с.
11. Михеєнко М.М. Проблеми розвитку кримінального процесу в Україні. Київ : Юрінком Інтер, 1999. 240 с.
12. Погорецький М.А., Чернявський С.С. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою: проблеми доказування стороною обвинувачення у досудовому розслідуванні. К.: 2017. 191 с.
13. Попелюшко В.О. Предмет доказування в кримінальному процесі (процесуально-правові та кримінально-правові аспекти). Острого : Нац. ун-т «Острозька академія», 2001. 196 с.
14. Чернявський С.С., Дрозд В.Г., Запотоцький А.П., Черноус Ю.М., Гаврилук Л.В. та ін. Розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою : навчальний посібник / Київ : Нац. акад. внутр. справ; Держ. наук.-досл. ін.-т, 2023. 252 с.
15. Шевчишен А.В. Доказування стороною обвинувачення у досудовому розслідуванні корупційних злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: теорія і практика: монографія. К. : Алерта, 2019. 536 с.

References:

1. Andrushko, P.P. (2015). Vstanovlennia vidsutnosti podii kryminalnoho pravoporushennia yak pidstava zakryttia kryminalnoho provadzhennia: okremi kryminalno-pravovi ta kryminalno-protseualni aspekty zastosuvannia [Establishing the absence of a criminal offense as a basis for closing criminal proceedings: separate criminal-legal and criminal-procedural aspects of application]. *Visnyk kryminalnoho sudochynstva*. № 2. pp. 114-122. [in Ukrainian].
2. Baulin, Yu.V., Borysov, V.I., Kryvochenko, L.M. (2007). Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna [Kryvochenko. Criminal law of Ukraine. General part]. 3-tie vyd., pererobl. i dopov. Kyiv : Yurinkom Inter, 456 p. [in Ukrainian].
3. Vapniarchuk, V.V. (2013). Zahalna kharakterystyka predmeta kryminalno-protseualnoho dokazuvannia [General characteristics of the subject of criminal procedural evidence]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*. № 3 (74). pp. 238–248. [in Ukrainian].
4. Veresha, R.V. (2004). Poniattia vyny yak element zmistu kryminalnoho prava Ukrainy [The concept of guilt as an element of the content of the criminal law of Ukraine]: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.08. Kyiv, 18 p. [in Ukrainian].
5. Hroshevyi, Yu.M., Tatsii, V.Ia., Tumanians, A.R. ta in. (2013). Kryminalnyi protses [Criminal procedure]: pidruchnyk. Kh. : Pravo, 824 p. [in Ukrainian].
6. Dudorov, O. (2009). Pro konstytutsiinist instytutu zvilnennia vid kryminalnoi vidpovidalnosti [On the constitutionality of the institution of exemption from criminal liability]. *Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy*. № 1. pp. 40–48. [in Ukrainian].
7. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]: vid 28 cherv. 1996 r. № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> [in Ukrainian].
8. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine]: vid 5 kvit. 2001 r. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukrainian].
9. Kryminalnyi protseualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine]: vid 13 kvit. 2012 r. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> [in Ukrainian].
10. Maznichenko, Ye.I. (2015). Ukrainskyi pravopys [Ukrainian spelling]. K.: Naukova dumka, 328 p. [in Ukrainian].
11. Mykheienko, M.M. (1999). Problemy rozvytku kryminalnoho protsesu v Ukraini [Problems of the development of the criminal process in Ukraine]. Kyiv : Yurinkom Inter, 240 p. [in Ukrainian].
12. Pohoretskyi, M.A., Cherniavskiy, S.S. (2017). Pryiniattia propozytzii, obitsianky abo oderzhannia nepravomirnoi vyhody sluzhbovoiu osoboii: problemy dokazuvannia storonoiu obvynuvachennia u dosudovomu rozsliduvanni [Acceptance of an offer, promise or receipt of an improper benefit by an official: problems of proof by the prosecution in the pre-trial investigation]. K.: 191 p. [in Ukrainian].
13. Popeliushko, V.O. (2001). Predmet dokazuvannia v kryminalnomu protsesi (protseualno-pravovi ta kryminalno-pravovi aspekty) [The subject of proof in a criminal trial (procedural and criminal legal aspects)]. Ostroh : Nats. un-t «Ostrozka akademiia», 196 p. [in Ukrainian].

14. Cherniavskiy, S.S., Drozd V.H., Zapototskiy A.P., Chornous Yu.M., Havryliuk L.V. ta in. (2013). Rozsliduvannya pryiniattia propozyzii, obitsianky abo oderzhannia nepravomirnoi vyhody sluzhbovoiu osoboiu [Investigation of the acceptance of an offer, promise or receipt of an illegal benefit by an official]: navchalnyi posibnyk. Kyiv : Nats. akad. vnutr. sprav; Derzh. nauk.-dosl. in.-t, 252 p. [in Ukrainian].
15. Shevchysheh, A.V. (2019). Dokazuvannya storonoiu obvynuvachennia u dosudovomu rozsliduvanni koruptsiinykh zlochyniv u sferi sluzhbovoi diialnosti ta profesiinoi diialnosti, poviazanoi z nadanniam publicznykh posluh: teoriia i praktyka [Evidence by the prosecution in the pre-trial investigation of corruption crimes in the field of official activity and professional activity related to the provision of public services: theory and practice]: monohrafiia. K.: Alerta, 2019. 536 p. [in Ukrainian].